

Motion till riksdagen 2024/25:2142

av **Anders W Jonsson m.fl. (C)**

Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen anvisar anslagen för 2025 inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg enligt förslaget i tabellen i motionen.

Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Centerpartiet strävar efter en vård och omsorg som finns tillgänglig för alla – oavsett ålder, kön eller bostadsort – och som utgår från den enskilda människans behov. Rätten till självbestämmande och inflytande över den vård och omsorg som ges måste gälla såväl unga som gamla, såväl friska som sjuka. Välfärdens huvudsyfte är att garantera trygghet och likvärdiga förutsättningar för alla, vilket bygger på insikten om att människors behov kan se olika ut. Vården, omsorgen och sociala tjänster ska hålla hög kvalitet i hela landet. Med en åldrande befolkning är det också viktigt med insatser för en stärkt trygghet för äldre. Centerpartiet har därför föreslagit en äldreboendegaranti.

Hälso- och sjukvårdspolitik

Den svenska sjukvården står trots sin goda medicinska kvalitet inför flera stora utmaningar. Alltför många får vänta för länge på vård, eller får inte alls den vård de behöver. Tillgänglighet och kvalitet skiljer sig alltför ofta åt beroende på kön, inkomst, etnisk bakgrund och bostadsort. Svensk sjukvård är, jämfört med våra grannländers, eftersatt när det gäller digitalisering, och myndigheterna har begränsade möjligheter att arbeta proaktivt tillsammans med vårdens huvudmän. Patienternas möjligheter till delaktighet och medbestämmande är för dåliga. Den befintliga modellen för prissättning av läkemedel fungerar inte för nya och effektiva mediciner som kan vara livsavgörande för små patientgrupper.

Medarbetarna, människorna som är kärnan i välfärden, har både för få kollegor och närvarande chefer. Detta märks genom att många inte orkar med att arbeta heltid, och alltför få väljer att söka en karriär inom vård och omsorg, särskilt på landsbygden. Ledare och chefer i vård och omsorg ska få bättre utbildningar i ledning och styrning, och genom detta ska vi ge förutsättningar för att skapa vårdkulturer och organisationer som byggs utifrån patienters behov. Centerpartiet vill se satsningar på karriärtjänster och utreda en rätt till fortbildning för vård- och omsorgspersonal. Vi vill att äldreomsorgslyftet utökas till att innefatta ett obligatoriskt utbildningsprogram för chefer inom äldreomsorgen.

Samtidigt ställer den demografiska utvecklingen och den förändrade åldersstrukturen i befolkningen helt nya krav på hälso- och sjukvården. När fler äldre och multisjuka ska få sin hälso- och sjukvård försörjd av en krympande andel förvärvsarbetande kommer utformningen av sjukvården att behöva förändras. Vi måste satsa mer på förebyggande och rehabiliterande insatser, och en större andel av offentliga utgifter behöver gå till vård och omsorg – men enbart pengar räcker inte. Sjukvården och äldreomsorgen behöver organiseras och samordnas bättre. Runt om i Sverige finns många exempel på regioner och kommuner, ideella och privata vård- och omsorgsgivare som mött problem och löst dem. Sverige har alla möjligheter att skapa en bättre vård.

Centerpartiet tror inte att den gigantiska omorganisering och centraliseringsreform som regeringen nu vill utreda kan lösa de problem som finns i vården i dag. Det blir inte bättre för att den närmare halva miljonen anställda som finns inom hälso- och sjukvården förs samman i en gigantisk byråkratisk koloss som ska styras från Stockholm. Ett departement kan aldrig skaffa sig samma kännedom om verkligheten som en distriktsläkare har. Det behövs dock mer nationell styrning och samverkan för att nå en god och nära vård, med hög och jämlik tillgång till vård. Centerpartiet gör därför en satsning på en nära vård i hela landet. Tillskottet ska användas för att minska vårdköer, öka tillgängligheten och hejda kompetensflykten, inte minst på landsbygden där problemen är särskilt utbredda. I Centerpartiets förslag fördelas sektorsbidraget så att varje region får 50 miljoner var och resterande medel fördelas enligt regeringens modell. Det betyder att små regioner får två till tre gånger mer än i regeringens budget och samtidigt får de stora regionerna också större tillskott.

För att bidra till en jämlik vård och stärka patientens möjligheter att söka vård i hela landet satsar vi på en ny nationell jämförelsetjänst, med information om väntetider, tillgänglighet och kvalitet.

Folkhälsopolitik

Ur ett globalt perspektiv är folkhälsan i Sverige god, och i många avseenden har hälsan i befolkningen utvecklats positivt. Inom ett antal områden är dock skillnaderna mellan olika grupper i samhället fortfarande stora och ibland även ökande. För kvinnor med låg socioekonomisk status så har livslängden till och med sjunkit. Många barn och unga lider av psykisk ohälsa och många äldre upplever ensamhet eller otrygghet.

Vården ska inte bara finnas till hands när vi väl har blivit dåliga. Den ska också ge oss hjälp och råd för att vi inte ska bli sjuka. Inom ramen för den pågående primärvårdsreformen har förebyggande insatser blivit en del av primärvårdens grunduppdrag. Det viktigaste folkhälsoarbetet drivs dock i Sveriges kommuner och regioner. För

Centerpartiet är det viktigt att stärka kommunernas och regionernas förutsättningar också vad gäller folkhälsoarbete.

Centerpartiet kommer fortsätta att jobba för en stärkt elev- och studenthälsa, pulshöjande aktiviteter på skolschemat varje dag och systematisk mat- och måltidsuppföljning i äldreomsorgen. Vi gör en satsning för att motverka barn och ungas psykiska ohälsa.

Funktionshinderpolitik

Samhället ska vara tillgängligt för alla, och en funktionsnedsättning ska inte vara ett hinder för någon människa. Funktionshinderspolitiken ska utgå från individens behov av assistans och stödinsatser och aldrig en generaliserande analys av funktionsnedsattighet. Centerpartiet vill se en integrering av funktionshindersperspektivet inom alla politikområden och en ambitionshöjning som innebär att samtliga politiska beslut måste reflekteras av ett funktionshinderperspektiv. Det handlar om individens frihet och den egna möjligheten att styra över sitt liv, och samhällets stöd måste också utformas därefter. Funktionshindersorganisationerna behöver som ett led i detta få goda förutsättningar att verka.

Funktionsnedsättningspolitik handlar om medborgerliga fri- och rättigheter. Insatser måste få kosta, men det handlar inte bara om pengar utan även om kompetens, synsätt och vilja. Svensk funktionsnedsättningspolitik utgår från ett rättighetsperspektiv, men det saknas ett fokus på möjligheter: alla människors förmåga och vilja att bidra, oavsett funktionsförmåga. Inte minst är det viktigt att barn och unga med funktionsnedsättning får delta i samhället på lika villkor som sina jämnåriga.

I praktiken är det kommuner och regioner som ansvarar för en stor del av interaktionen mellan medborgaren och det offentliga. Centerpartiet vill därför att regeringen ser över hur staten kan stärka förutsättningarna för kommuner och regioner att bidra till att Sverige efterlever konventionen i praktiken. Ett utredningsuppdrag bör ges till lämplig myndighet. I motion 2022/23:882 Ett friare Sverige för människor med funktionsnedsättning ges en samlad överblick över Centerpartiets politiska förslag som kan förbättra villkoren för människor med funktionsnedsättningar.

Centerpartiet ser också behov av att skapa bättre och mer långsiktiga förutsättningar kring den personliga assistansen. Riksdagen har i ett tillkännagivande uppmanat regeringen att ta fram en modell för hur schablonersättningen ska räknas upp framöver. Redan nu tar vi helt bort schablonen för föräldraavdraget, vilket kommer ge fler barn möjligheten att få personlig assistans.

Politik för sociala tjänster

De övergripande målen för socialtjänsten är beslutade av riksdagen. Äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt, ha tillgång till god vård och omsorg samt erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg. I individ- och familjeomsorgen är målet att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer, och att stärka skyddet för utsatta barn.

Målen ska ligga fast, men måluppfyllelsen behöver förbättras. Utmaningarna är mycket stora för en socialtjänst som redan i dag är pressad. Många kommuner vittnar om stora

utmaningar till följd av personalbrist och ett allt hårdare klimat med hot om våld och trakasserier.

Socialtjänstens utredningar, bemötande och stöd till individer har ofta stor betydelse för den det gäller. Det är helt avgörande att personalen besitter den kompetens som krävs för att kunna göra rättvisande utredningar och bedömningar och ge olika människor ett bra och jämlikt bemötande med avstamp i de övergripande målen. Därför vill Centerpartiet se en reformerad och stärkt socionomutbildning. Det krävs också att man har tillgång till evidensbaserade och enhetliga metoder när man gör riskbedömningar och att kravbilden blir tydlig för när en insats sätts in eller avslutas. Kommunerna behöver förutsättningar för att erbjuda välfärdstjänster som håller samma höga kvalitet i hela landet. Regjäla satsningar till kommunerna krävs för att kunna genomföra ett kompetenslyft för medarbetare i socialtjänsten och göra socialtjänsten till en mer attraktiv arbetsplats som medarbetare trivs och vill stanna kvar på.

Äldreomsorg

Äldre ska kunna leva ett aktivt liv och kunna åldras i trygghet, med stora möjligheter att kunna delta i samhället. Vården och omsorgen ska präglas av medbestämmande, jämlikhet och jämställdhet.

När allt fler blir äldre behöver samhället stärka rätten till en trygg och ändamålsenlig bostad. Otillgängliga bostäder riskerar att isolera både äldre kvinnor och män i sina hem, vilket bidrar till ofrihet och ofrivillig ensamhet. Många upplever också otrygghet, särskilt kvinnor. Centerpartiet vill därför införa en äldreboendegaranti som innebär en rätt att flytta in på ett trygghetsboende utan biståndsprövning från och med 85 års ålder.

Samtidigt behöver valfriheten för äldre stärkas, både när det gäller val av boendeform och val av hemtjänst. Oavsett boendeform behöver vården finnas till hands när behovet finns. För att avancerad hemsjukvård ska kunna bedrivas i alla delar av landet vill Centerpartiet utreda vilka åtgärder som behöver vidtas för att stärka möjligheten och förutsättningarna för den avancerade hemsjukvården.

Med ett längre liv ökar behovet av såväl generell hälsovård som specifik hälsovård kopplad till åldrandet. Idag är över två miljoner svenskar 65 år eller äldre. Centerpartiet vill inrätta ett nationellt äldrehälsovårdsprogram, där ett nationellt vaccinationsprogram för äldre ska vara en hörnsten. Genom att införa en obligatorisk utbildning för chefer inom ramen för äldreomsorgslyftet kan vi också höja kompetensen och kvaliteten inom vården och omsorgen.

Barnrättspolitik

Målet för barnrättspolitiken har legat fast sedan 2008: Barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande. Barnrättspolitiken är sektorsövergripande. Det innebär att barnets rättigheter och intressen ska genomsyra all politik, liksom alla verksamheter som berör barn. Samhället måste bli bättre på att förebygga att barn hamnar i utsatthet och jobba aktivt med att identifiera barn som far illa eller behöver stöd och hjälp, även genom uppsökande verksamhet. Det behövs ökad kunskap och stärkt kompetens kring barnets rättigheter hos statliga myndigheter, regioner och kommuner. Insatserna på området behöver stärkas inom flera

sektorer, som skolan, kulturlivet, hälso- och sjukvården, socialtjänsten och rättsväsendet.

För att barn ska ha möjligheter till delaktighet och inflytande behöver de ha kännedom om sina rättigheter. Det finns barn som faller mellan systemen och inte får hjälp. Alla barn som far illa och inte har stöd i sin närhet måste kunna vända sig till en oberoende vuxen, det gäller särskilt barn som är placerade i samhällsvården. Centerpartiet vill se mer forskning på området socialt arbete med fokus på metoder och arbetssätt, både när det gäller utredningar, riskbedömningar och samtalsmetodik inom socialtjänsten. Med mer kunskap kan man förbättra förutsättningarna för att barn att bli delaktiga och komma till tals. Det skulle även göra socialtjänstens beslut mer rättssäkra.

Förebyggare som skyddar barn från att bli kriminella

Kriminella nätverk i Sverige har under de senaste åren använt allt grövre metoder och särskilt riktat sig in på att rekrytera barn. Barnen rekryteras på sociala medier, i barnens bostadsområden och till och med på fotbollsplanen, ibland med hot om att familjen kommer till skada om barnen inte utför brott. Barn som rekryteras av kriminella blir på så sätt både förövare och brottsoffer.

Att samhället inte lyckas skydda barn från att hamna i kriminalitet är ett misslyckande. Barnen ska känna sig trygga i skolan, i området där de bor och på sina fritidsaktiviteter. Vi kan inte fortsätta låta kriminella sätta klorna i våra barn och förstöra deras liv och framtid. Så länge barn fortsätter rekryteras är det som görs av samhället inte tillräckligt. Det förebyggande arbetet måste förstärkas. I alla sammanhang där kommuner eller myndigheter möter barn och unga i riskgrupp måste det finnas förebyggare som kan fånga upp och hjälpa barnen eller se till att samverkan sker. På fotbollsplanen eller i centrum där man hänger efter skolan ska socialtjänstens medarbete finnas på plats och kunna fånga upp barn i riskzon och ge dem det individuellt anpassade stöd och hjälp som behövs för att få dem på rätt väg igen. Socialtjänsten har redan i dag ett brett uppdrag att hjälpa barn och unga som far illa – ett uppdrag som de inte alltid lyckats med då de inte haft rätt förutsättningar och resurser. Därför behöver socialtjänsten förstärkas.

Ge barn i riskgrupp hjälp tidigt

Barn med antisociala beteenden är en särskild riskgrupp. Om dessa barn inte tidigt får den hjälp och det stöd de behöver är risken större, jämfört med andra barn, att de hamnar fel senare i livet. Dessa barn har också större risk att rekryteras av kriminella. För att ge barnen rätt hjälp behöver socialtjänstens medarbetare få en mer omfattande utbildning i de evidensbaserade metoder som finns i hur man bryter normbrytande beteende, så att socialtjänsten i nästa steg kan stödja föräldrarna och hjälpa barnet att bryta sitt beteende.

Forskningspolitik

Forskning, innovation och utveckling är avgörande för lyckas hantera samhällsutmaningarna som rör hälsa, omsorg, social utsatthet och hälso- och sjukvårdens

beredskap. Vi behöver stärka förutsättningarna för forskning för att kunna stärka folkhälsan och möta framtida pandemier och samhällskriser på ett bättre sätt, men även för mer hållbara lokalsamhällen och minskande social utsatthet i hela landet. För att säkerställa en jämlik och jämställd vård behövs mer kunskap om hur faktorer såsom geografi, kön och socioekonomi påverkar hälsoutfall, tillgänglighet och vårdkvalitet. Hälsodata måste användas på ett mer systematiskt sätt och kvalitetsbrister och ojämställdhet i vård och omsorg bör bevakas och följas upp löpande.

För att ny kunskap ska spridas och användas i välfärden är det av stor vikt att kommunerna har en hållbar ekonomi och att yrkesverksamma får möjlighet att delta i FoU-projekt inom ramen för sitt arbete. Tillräckliga forskningsanslag behövs både för att utveckla ny kunskap som kan användas i verksamheten och för att upprätthålla kvaliteten och relevansen i högskolans utbildningar och de yrkesverksammas kompetens i alla delar av vården och socialtjänsten.

Centerpartiet har drivit på för en god och nära vård som ska öka tillgängligheten, delaktigheten och kvaliteten i hälso- och sjukvården i hela landet. Vården måste i större utsträckning flyttas ut från sjukhusen till vårdcentraler, lokala mottagningar eller till hemmet, med fler digifysiska vård- och omsorgskontakter. Forskning och utbildning behöver följa med. Att bygga upp och utveckla forskningskompetens i primärvården och den kommunala hälso- och sjukvården är helt avgörande investeringar i morgondagens hälsa och välfärd.

Centerpartiets överväganden

Anslagsförslag 2025 för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Tusental kronor

Anslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:1 Socialstyrelsen	880 788	±0
1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	97 461	±0
1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	199 704	±0
1:4 Tandvårdsförmåner	8 479 684	±0
1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	41 087 000	±0
1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	11 201 986	899 000
1:7 Sjukvård i internationella förhållanden	779 592	±0
1:8 Bidrag till psykiatri	3 620 393	50 000
1:9 Läkemedelsverket	203 110	±0
1:10 E-hälsomyndigheten	264 925	50 000
1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna	7 480 000	±0
1:12 Inspektionen för vård och omsorg	904 853	±0
1:13 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	44 404	±0
1:14 Civilt försvar inom hälso- och sjukvård	1 732 500	±0
2:1 Folkhälsomyndigheten	561 718	-2 000
2:2 Insatser för vaccinerberedskap	120 500	±0
2:3 Bidrag till WHO	46 665	±0

Anslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	127 502	3 000
2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	92 796	±0
2:6 Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga	792 000	-792 000
2:7 Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre	100 000	-100 000
3:1 Myndigheten för delaktighet	71 441	±0
3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	208 742	±0
4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	41 891	±0
4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	819 714	±0
4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	263 237	±0
4:4 Kostnader för statlig assistansersättning	26 922 874	100 000
4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	6 623 990	100 000
4:6 Statens institutionsstyrelse	2 391 439	3 000
4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	3 043 801	±0
5:1 Barnombudsmannen	28 460	±0
5:2 Barnets rättigheter	82 261	±0
6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	57 938	±0
6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	881 503	±0
Summa	120 254 872	311 000

I en svår tid för regionernas ekonomi vill Centerpartiet underlätta för mindre regioner med stora avstånd att klara och förbättra tillgängligheten till vården och avsätter därför 1,05 miljarder mer än regeringen på sektorsbidraget till vården och fördelar dem annorlunda. Det innebär att varje region får ett grundbelopp på 50 miljoner kronor och att resten av sektorsbidraget fördelas enligt regeringens modell. Centerpartiet avvisar ytterligare resurser till en nationell vårdförmedling, vilket minskar anslag 1:6 med 150 miljoner kronor för 2025 och därefter 50 miljoner årligen. I stället vill Centerpartiet se en jämförelsetjänst för kortare väntetider, tillgänglighet och kvalitet i vården, vilket innebär ökade resurser under 1:10 med 50 miljoner kronor årligen 2025–2027.

Kommuners satsningar på trygghetsboenden är en viktig länk i boendekedjan och en betydelsefull ansats för ett värdigt åldrande. Centerpartiet satsar på en Äldreboendegaranti för 85+. 2025 avsätts 100 miljoner till 4:5, 2026 avsätts 250 miljoner och 2027 avsätts 500 miljoner. Regeringens satsning på ofrivillig ensamhet avvisas motsvarande 100 miljoner kronor per år.

Centerpartiet vill nolla schablonen för föräldraavdraget och anslår därför 100 miljoner årligen på 4:4, under 2025. För att säkerställa tillgången på oberoende barnombud för placerade på SiS skjuter Centerpartiet till 3 miljoner kronor per år till SiS (anslag 4:6). För att stödja arbetet för bättre psykisk hälsa för barn satsas på anslag 1:8 50 miljoner årligen 2025–2027.

Centerpartiet omprioriterar medel för att stärka insatserna mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar. Vi stärker därför 2:4 med 3 miljoner kronor extra under 2025,

5 miljoner 2026 och 7 miljoner 2027 och minskar i stället anslagen för hälsosamma levnadsvanor i 1:6 och 2:1

Under anslag 4:7 skjuts 350 miljoner till under 2025 och därefter i syfte att snabba på och utöka rekryteringen av medarbetare till socialtjänsten här och nu, bland annat för fler förebyggare, eftersom regeringens satsning på socialtjänsten är missriktad och försen. För att finansiera detta justeras 4:7 med 350 miljoner som riskerar gå till dokumentation och fastna i administrativt arbete.

Vidare anser Centerpartiet att regeringens satsning på s.k. Fritidskort är missriktad och prioriterar om medlen till generella stöd för att stärka civilsamhället och ge unga bättre möjligheter till en meningsfull fritid.

Anders W Jonsson (C)

Christofer Bergenblock (C)

Martina Johansson (C)